

Ege Coğrafya Dergisi, 18/(1-2) (2009), 73-84, İzmir
Aegean Geographical Journal, 18/(1-2) (2009), 73-84, İzmir—TURKEY

İDARİ SINIRLARA DAYALI PLANLAMANIN DEĞİŞTİRİLEBİLİRLİĞİ VE HAVZA TEMELLİ İL SINIRLARI ÖNERİSİ

*Changeability of Planning Based on Administrative Boundaries and Proposal Boundaries of
Provincial Based on Basin*

Mercan EFE

*DEÜ Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. Tınaztepe Yerleşkesi, Buca-İZMİR.
mercan.ef@deu.edu.tr*

Burcu SILAYDIN AYDIN

*DEÜ Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. Tınaztepe Yerleşkesi, Buca-İZMİR.
burcu.silaydin@deu.edu.tr*

Abstract

The fact that the administrative organization which lays the foundations of decision generation process is not based on natural boundaries is one of the significant reasons for the inadequacy of the precautions taken and the decisions generated in planning for the protection of the nature and for the difficulties encountered in putting them into practice. In other words, the provincial boundaries which constitute the framework of the administrative organization where planning is currently authorized do not coincide with the natural boundaries. In this study, it was considered that river basins are natural boundaries which should be taken as a basis for the protection of water cycle - resources and it was aimed to the redefine the provincial boundaries compatible with basins. For the realization of the aim, changeability of provincial boundaries was examined and no criterion was identified regarding how the current provincial boundaries are determined. In the case of the absence of criteria hindering the said change, it was demonstrated that the provincial boundaries are changeable and thus the proposal of new provincial boundaries based on basin boundaries was generated.

Key words: Ecology, city planning, natural boundary, river basin, province boundary.

Öz

Doğanın korunması amacıyla planlama alanında üretilen kararların ve alınan önlemlerin yetersizliğinin ve uygulamaya aktarılmasında karşılan zorlukların önemli bir nedenini, karar üretim sürecinin temellendiği idari örgütlenmenin doğal sınırlara dayanmaması oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, günümüzde planlamanın yetkilendirildiği idari örgütlenmenin çatısını oluşturan il sınırları doğal sınırlarla örtüşmemektedir. Bu çalışmada, su döngüsünün-kaynaklarının korunması için temel alınması gereken doğal sınırlar olarak akarsu havzaları ele alınmış ve il sınırlarının havzalara uyumlu yeniden tanımlanması amaçlanmıştır. Amacın gerçekleştirilebilirliğine dönük, il sınırlarının

değiştirilebilirliği incelenmiş ve mevcut il sınırlarının nasıl belirlendiğine ilişkin herhangi bir kriter saptanmamıştır. Anılan değişimi engelleyici kriterlerin yokluğunda, il sınırlarının değiştirilebilir olduğu ortaya konmuş ve böylelikle havza sınırlarına dayalı yeni il sınırları önerisi geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekoloji, şehir planlama, doğal sınır, havza sınırı, il sınırı.

Giriş

Su kaynaklarının tükenmesi-niteliklerinin değişmesi sorunu, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin de etkisiyle, günümüzdeki en önemli ekolojik sorunlardan biri haline gelmiştir. Şehir planlama, bu soruna yol açan faktörlerden birini oluşturmaktadır. Çünkü şehir planlama eylem alanında, nüfusun, sektörlerin ve arazi kullanım biçimlerinin yerleşimi ve yoğunluğuna ilişkin kararlar, su kaynaklarının mevcut durumu gözlemlenmeden üretilmektedir. Diğer bir deyişle, planlama kararları üst ölçekten alt ölçeğe tanımlanmış bir sınır kademelenmesi içinde üretilmekte ve eyleme geçirilmekte; ancak bu sürece su bir veri olarak dahil edilmemektedir. Planlamanın eylem sınırları, üst ölçeklerde birden çok ili içine alan ve bölge kabul edilen alanlar; alt ölçeklerde ise il sınırlarıdır. Bilindiği gibi il sınırları, yerel yönetimlerin yetki sınırlarıdır. Yönetimler, bu sınırlar içerisinde aldığı idari kararlarıyla, her ekolojik, sosyal ve ekonomik unsuru etkilemektedir. Bu nedenle **sınır**, aynı zamanda **etki alanı** anlamına gelmektedir. Etki alanı ise, planlama ile mekânı biçimlendirmekte/dönüştürmektedir. Bu etki alanı içinde alınacak her türlü karar, alan sınırları içindeki ekolojik yapıyı da etkilemektedir. Ancak, idari sınırların doğal sınırlarla örtüşmemesi, ekolojik yapının kendi bütünselliği kavranmadan kendisini etkileyen kararların alınmasına neden olmaktadır. Özetle, planlamanın eylem sınırları doğal verilere göre belirlenmediğinden, oluşan mekânda ekolojik denge giderek bozulmaktadır. Dolayısıyla, doğanın biçimlendirilmiş hali olan kültürel mekân onun taşıma kapasitesine ve önemli bir verisi olan **su döngüsüne** göre şekillendirilmemektedir.

Görüldüğü gibi iki temel sorun vardır:

1. Etki alanı ekolojik verileri temel alarak belirlenmiş bir idari yapı yoktur;

2. Böyle bir idari yapının olmaması nedeniyle havza sınırlarını veri alan bir planlama anlayışı da bulunmamaktadır.

Birinci sorun, il sınırlarının havza sınırlarına dayalı olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, doğanın belirleyici olarak sunduğu önemli bir sınır alanında (akarsu havzası sınırı) birkaç erk noktası karar verici duruma gelmektedir. Bu erk noktaları ise, öncelikle doğa adına değil bağlı oldukları kurum ve kuruluşlar (merkezi ve yerel örgütler) adına popülist kaygılarla kararlar almaktadır. Özellikle, bağlı olunan kurum ve kuruluşlar farklı ise sorun daha da büyümektedir. Çünkü, bu kez her bir erk noktası temsil ettiği organı öne çıkarma gayreti içine girmektedir.

İkinci sorun, birinci sorunla doğrudan bağlantılıdır. Mekâna aktarılan planlarda suyu kriter alan veri alanları yok denecek kadar azdır. Çünkü bunlar, su döngüsü ile ilişkisi kapsamında değil, yatırımı yapılmış ve/veya tamamlanmış baraj alanları vb. şekilde göz ardı edilemeyecek projeleri ve bunun yanı sıra akarsu yüzeyleri gibi görünürlüğü olan coğrafi alanları içermektedir. Eylem alanının su döngüsüne ve bu döngünün mekânda belirlenmiş sınırları olan havzalara göre belirlenmiş olmaması da planlamanın ekolojik dengeye olumsuz müdahalesiyle sonuçlanmaktadır. **Bu nedenle, il sınırları akarsu havzası sınırlarına göre yeniden düzenlenmelidir.**

Havza Sınırları ile İl Sınırlarının Karşılaştırılması – Mevcut Durum

Türkiye’de 26 akarsu havzası bulunmaktadır (Şekil 1). Türkiye siyasi haritasında verilen il sınırları (81 il) ile 26 olan akarsu havzalarının sınırları aynı ölçekli haritalarla karşılaştırıldığında sınırların örtüşmediği ve bunun yanı sıra bazı illerin birden fazla havza sınırı içinde kaldığı görülmüştür. Bu durum aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 1).

Tablonun ortaya koyduğu, 42 ilin 1, 28 ilin 2, 9 ilin 3, 2 ilin ise 4 havza sınırında yer aldığıdır. Görüldüğü gibi il sınırları havza sınırlarına

çakışmamaktadır. Bu nedenle, yukarıda da aktarıldığı gibi, il ölçeğinde doğal verilere uygun kararlar üretilmemekte ya da koruma amacıyla alınan önlemler idari sınırın son bulunduğu yer itibarıyla kesintiye uğramaktadır. Dolayısıyla bu iki sınırın birbirine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Buna karşın doğanın sınırları değiştirilemez. O halde doğaya uygun hale getirilmesi gereken, il sınırlarıdır. Bu nokta da, il sınırları değiştirilebilir mi, sorusu gündeme gelmektedir. Bir sonraki bölümde, il sınırlarının değiştirilebilir olup/olmadığını saptamak amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti il sınırlarının nasıl oluştuğu konusu hem Osmanlı Devleti ile ilişkisi ve hem de kendi yasal mevzuatı kapsamında aktarılmaktadır. Ardından, Türkiye'nin 67 ilden 81 ile değişimi, il sayısındaki artışa etki eden faktörlerle birlikte yorumlanmakta ve devamında il sınırları değiştirilebilir mi sorusu yanıtlanmaktadır.

İl Sınırlarının Değiştirilebilirliği

Literatür taraması

İller İdaresi Genel Müdürlüğü (İİGM) Resmi Web Sitesinde (2008a), “5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre il ilçe ve bucak kurulması ile ilgili temel üç kriter bulunmaktadır. Bunlar coğrafi durum, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleridir. Ancak yasal hüküm olmamakla birlikte il ve ilçe kuruluşlarında bir takım nesnel esaslara göre hareket edilmeye çalışılmaktadır. İl olabilecek ilçeler tespit edilirken; il adayı ilçelerin nüfus ve gelişmişlik durumuna, etkilediği alana, ekonomik, eğitim, şehirleşme, ulaşım durumu ile mevcut resmi ve özel kurum ve kuruluşlara, resmi makamların görüşlerine, halkın il olma beklentisine ve bu amacı gerçekleştirme gayretlerine, ilçelerin ayrılacakları illere ekonomik ve idari yönden olumsuz etkilerine göre birtakım kıstaslar göz önünde tutulmaktadır” denilmektedir. Bu ifadede, yeni il kurulması ile ilgili bir takım kriterler ortaya konmuştur. Ancak bu kriterlerin somut araçlarının neler olduğu net değildir ve ifade de belirtildiği gibi olası nesnel esaslara yönelik yasal hüküm bulunmamaktadır.

Türkiye’de il sınırlarını belirleyen kriter(ler) olup olmadığının ve varsa bunların neler olduğunun saptanabilmesi amacıyla, öncelikle bu kapsamdaki mevcut mevzuat (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu,

5272 Belediye Kanunu, 5302 İl Özel İdaresi Kanunu, 5391 İl Özel İdaresi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) incelenmiştir. Sonuçta, **günümüz il sınırlarının nasıl oluşturulduğuna ilişkin herhangi bir kriterin olmamasının yanı sıra, olası bir sınır değişikliğinde temel alınabilecek bir veri ve/veya yasal bir dayanak bulunmadığı ortaya çıkmıştır.** Mevcut yönlendirici yasal çerçeve, yukarıda belirtildiği gibi, sadece bir ilin kurulup/kurulamayacağına ilişkin bir takım kriterlerle sınırlıdır. Bu, İİGM tarafından şöyle anlatılmaktadır: “*Halen Genel Müdürlüğümüz bünyesinde Anayasada öngörülen kriterler çerçevesinde çeşitli kamu kuruluşlarının ihtiyaçlarına cevap verecek optimum il alanının ne olması gerektiğinin araştırılmasına devam edilmekte, il ve ilçelerin sahip olmaları gereken azami ve asgari nüfus miktarının, yüz ölçümünün gelir kaynaklarının, maliyetlerinin, sağlayacakları sosyo-ekonomik faydanın tespitine gayret edilmektedir. Her ne kadar mülki idare bölümlerinin teşkilini bir takım matematik ölçülere istinat ettirmek imkânsız ve aynı zamanda mahzurlu ise de, yeniden düzenleme çalışmaları sırasında bu normlardan yararlanmak mümkün olacaktır*” (İİGM, 2008b).

Aranılan bilgiye güncel literatürden ulaşılamadığından **geçmişe dönük bir inceleme gerekliliği doğmuştur.** Bu doğrultuda, İller İdaresi'nin Resmi Web Sitesi'nde sunulan tarihçe bölümünden yararlanarak 1836 yılında kurulan Dahiliye Nezareti'nin (bugünün İller İdaresi) teşkilat yapısı ve görevlerinin zaman içerisindeki değişimi-gelişimi incelenmiştir. Burada, Dahiliye Nezareti'nin görevlerini tanımlayan 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu ve onun yürürlükten kaldırılmasından sonra çıkarılan 1929 tarihli Vilayet İdaresi Kanunu, 1949 tarihli İl İdaresi Kanunu ve bunlara ek olarak ilgili diğer kanunlar doğrultusunda, Osmanlı'dan günümüze mülki idare sisteminin değişimine ve illerin kurulma tarihlerine ilişkin bilgilerin olmasına karşın **il sınırlarının kim/hangi kuruluş tarafından ve neye dayanarak çizilmiş olduğuna dair** hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu nedenle, Türkiye'nin il sınırları ile Osmanlı İmparatorluğu idari sınırları arasında olası bir sınır uyumu

üzerinde düşünülmüş ve iki dönemin idari bölünmesine ilişkin bir karşılaştırma yapılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Sınırları ile Kurulan İlişki

“İlk Osmanlı devrinde idari birim sancaktı ve idarede sancak temeline dayanan bölümlenme, eyalet birimlerine rağmen 19. yy.a kadar devam etmiş, ancak Tanzimat'tan sonra taşradaki örgütlenme vilayet (eyalet) esasına

göre düzenlenmiştir” (Ortaylı, 1979). Osmanlı İmparatorluğu eyaletlerden oluşmakta; eyaletler ise sancaklara bölünmektedir. “...[S]ancak, askeri, idari, mali yönden tımar sistemi içerisinde Osmanlı İmparatorluğunun taşra yönetiminde ana birimdir”, (Ortaylı, 1979). Sancaklar kazalara ve kazalar köylere ayrılmaktadır. Görüldüğü gibi bu haliyle Osmanlı'daki sancak, günümüzde il ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 1. İller ve Dahil Oldukları Havzalar
(The Provinces and the River Basins Including Them)

İl Adı	Havza Adı	İl Adı	Havza Adı	İl Adı	Havza Adı
Adana	18-19-20	Edirne	1-2	Malatya	21
Adıyaman	21	Elazığ	21-26	Manisa	4-5
Afyon	7-8-11	Erzincan	21	Mardin	21-26
Ağrı	21-24	Erzurum	21-23-24	Mersin	17-18
Aksaray	15-16	Eskişehir	12	Muğla	7-8
Amasya	14	Gaziantep	19-20-21	Muş	21
Ankara	12-15-16	Giresun	22	Nevşehir	15
Antalya	8-9	Gümüşhane	22	Niğde	16-17
Ardahan	23-24	Hakkari	26	Ordu	22
Artvin	23	Hatay	19	Osmaniye	20
Aydın	7	Iğdır	24	Rize	22
Balıkesir	2-3-4	Isparta	9-10	Sakarya	12
Bartın	13	İstanbul	2-13	Samsun	14-15-22
Batman	26	İzmir	4-5-6	Siirt	26
Bayburt	22-23	Kahramanmaraş	21	Sinop	13-15
Bilecek	12	Karabük	13	Sivas	15-21
Bingöl	21	Karaman	16-17	Şanlıurfa	21
Bitlis	25-26	Kars	24	Şırnak	26
Bolu	12-13	Kastamonu	13-15	Tekirdağ	1
Burdur	8-9	Kayseri	16-18	Tokat	14
Bursa	1-3-12	Kırıkkale	15	Trabzon	22
Çanakkale	2-4	Kırklareli	1	Tunceli	21
Çankırı	13-15	Kırşehir	15	Uşak	5-7
Çorum	14-15	Kilis	19	Van	25-26
Denizli	07.Ağu	Kocaeli	2	Yalova	2
Diyarbakır	26	Konya	11-12-16-17	Yozgat	14-15
Düzce	12	Kütahya	3-5-11-12	Zonguldak	13

Bu nedenle, Hicri 1306 Miladi 1890 tarihli idari taksimatını gösteren Peker, 1984'ün haritasından yararlanılarak yola çıkılan varsayımdan hareketle Osmanlı İmparatorluğu'nun bugünkü Türkiye sınırlarına karşılık gelen toprakları incelenmiştir. Ortaylı'nın (1979) da sancak taksimatının eyaletlere kısmen sabit kaldığını söylemesi, bu incelemeyi tutarlı kılmıştır.

Bu incelemede,

- Osmanlı'daki sancaklar, vilayetleri ile kaydedilmiş,
- her bir sancağın, bugün Türkiye'deki il olup olmaması incelenmiş,
- kullanılan haritaya dayalı olarak bir sınır değişikliği saptaması yapılmıştır.

Sınır değişikliği saptamasında, sancak ve il merkezleri ve 67 il temel alınmıştır. Buna göre, Osmanlı'da sancak iken, günümüze il olarak taşınan birimlerin, sınırlarında nasıl bir değişim olduğu kabaca ortaya konmaktadır. Bunun için, %25 ve altında, %50 ve %25 arası ve %50 ve üzeri biçiminde üç derece belirlenerek günümüzde il olan sancakların ne ölçüde sınır değişikliği gösterdiği ortaya konmuştur (Tablo 2). Ancak, saptama, ölçümlere değil gözleme dayandığından sadece üç derece belirlenmiştir. **Dolayısıyla buradaki sayılar, bir ölçmeyi ve/veya bu kapsamdaki bir yöntemi uygulamak açısından değil, günümüz il sınırlarının Osmanlı'nın sancak sınırlarındaki değişikliklerle oluştuğunu göstermek açısından önem taşımaktadır.** Buna ek olarak merkezler temel alındığından sayılar, sancak sınırları içinde kalan alanla il sınırları içinde kalan alanın çakışma yüzdelere ortaya koymaktadır. Değerlendirilen bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2, Osmanlı'da'ki 50 adet sancağın, günümüze il olarak taşındığını ortaya koymaktadır. Bunlarda görülen sınır değişikliği oranları;

- %25 ve altı olan il sayısı **17**, oranı **% 34**,
- %25-50 arası olan il sayısı **20**, oranı **%40**,
- %50 ve üstü olan il sayısı **13**, oranı **%26**'dir.

Buna ek olarak, Osmanlı Dönemi'ndeki durumları ile günümüz idari sınırları arasında ilişkisi görülen sınırlar şöyledir (Bunlar, Peker (1984)'te yer alan "Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat ve Posta Şubeleri Haritası"ndan yararlanarak saptanmıştır):

- kaza ve nahiye olup günümüzde il olanlar: Çorum, Zonguldak, Nevşehir, Mersin, Hatay, Gaziantep (Ayıntap), Ordu, Ağrı, Giresun, Artvin, Kars, Çanakkale (Kale-i Sultaniye), Uşak, Sakarya, Eskişehir.
- sınır dışı olup günümüzde il olanlar: Ağrı, Artvin, Kars.
- kaza ve nahiye olup, günümüzde sonradan il olanlar: Yalova, Bartın, Osmaniye, Kilis, Bayburt, Aksaray, Karaman.
- sınır dışı olup, günümüzde sonradan il olanlar: Ardahan.
- yararlanılan haritada (Peker,1984), köylere ilişkin bilgi olmadığından muhtemelen köy olduğu varsayılan ve günümüzde il olanlar: Adıyaman, Tunceli.
- muhtemelen köy olup, günümüzde sonradan il olanlar: Karabük, Kırıkkale, Düzce, Iğdır, Batman, Şırnak.

67 il gözönünde bulundurulduğunda, günümüzdeki illerin %74,6'sı; 81 il göz önünde bulundurulduğunda da %61'i Osmanlı'daki sancaklardır. Burada 67 ili temel alarak, yaklaşık %75 oranını esas almak yerinde bir karar olacaktır. Çünkü bu 67 il, Türkiye Cumhuriyetinin illeridir ve 81 il Cumhuriyet Döneminde sonradan yaşanan bir değişime işaret etmektedir. **Bu oran, Cumhuriyet Dönemi illerinin oluşumunda, Osmanlı Döneminden gelen idari sınırların temel alındığını ortaya koymaktadır.** Çünkü, imparatorluktan cumhuriyete değişen bir yönetim biçimi yaşanmış olmakla birlikte, idari yönetim merkezlerinin değişmediği görülmektedir. Bu noktada, nüfusun birikim noktaları olarak sancak merkezlerinin günümüze il merkezleri olarak taşındığını düşünmek de mümkündür. Ancak, il sınırı değişikliği oranlarının göz önünde bulundurulması, yapılan saptamayı desteklemektedir.

Ülkemizde, 15 yıllık bir zaman dilimi içinde 14 ilçe il statüsüne kavuşturulmuş ve toplam il sayısı

67'den 81'e yükseltilmiştir. Bu sayısal artış, aynı zamanda sınır değişikliklerine işaret etmektedir. İl sınırlarının değişimi, ülkemizde, bir ilçenin il ilan edilmesi ve kendisine birkaç ilçenin bağlanması şeklinde yaşanmıştır. Kendisinden ayrılan ilçeler ise, il sınırının değişmesine neden olmuştur. İlçelere il statüsü kazandırılmasının arkasında politik bir takım çıkarların var olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeklik, aynı zamanda, ülkemizde il sınırlarının kolayca değiştirilebildiğinin de göstergesidir.

Özetle:

- mevcut il sınırlarının belirli kriterlere göre çizilmemiş olması,
- il merkezlerinin/sınırlarının Osmanlı Dönemi sancak sisteminde köken bulması,
- istendiğinde genelde politik nedenlerle bu sınırların değiştirilebilmesi ve
- bir idari birimin mali kaynaklarının nüfusuyla orantılı saptanması ve bunun da sınırdan çok merkezler için bağlayıcı bir unsur oluşturması,

il sınırlarının değişebilirliğini ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda, bir sonraki bölümde havza sınırlarına temelli yeni il sınırları önerisi geliştirilmektedir.

Havza Temelli İl Sınırları Önerisi

İl sınırlarını, akarsu sınırlarına uyumlaştırmak amacıyla öncelikle aynı ölçekli il ve ilçe sınırlarını merkezleriyle beraber gösteren Türkiye Siyasi Haritası ile 26 akarsu havzasını gösteren harita karşılaştırılmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi il sınırları havza sınırlarıyla örtüşmemiş ve aynı durum pek çok ilçede de gözlenmiştir. Bu noktada hangi ilçenin hangi il sınırı içinde bırakılması gerektiği önem kazanmaktadır. Bu durumda, ilçenin merkezi temel alınmış ve o ilçenin merkezi hangi havzanın sınırı içinde kalıyorsa, ilçe, merkezi yine aynı havzanın içinde kalan en yakın

ile bağlanmıştır. Merkeze göre karar verilmesinin iki nedeni bulunmaktadır:

1. Sınır önerisi mevcut idari yapılanmayı değiştirmeden onu doğayla uyumlu hale getirecektir.
2. Merkezler, nüfusun yoğunlaştığı alanlardır.

Merkeze göre karar verileceğinin belirlenmesinin ardından, tam, merkez ve az şeklinde üçlü bir nitelendirme yapılmıştır.

- **tam:** ilçe sınırlarının tamamen,
- **merkez:** ilçe sınırının tamamının değil, merkezinin,
- **az:** ise, ilçe sınırının merkez hariç bölümünün havzaya girdiğini tanımlamaktadır.

“Tam” ile nitelendirilen ilçeler buldukları havzada ve dahil oldukları illerde bırakılmıştır. Ancak, “merkez” ve “az” olarak nitelendirilen ilçeler için şu yöntem izlenmiştir: Merkezleri aynı havzada olan bir il ve ilçesi için karar verilirken, bu ilçenin merkezinin dışındaki alan kendisine en yakın bir başka ilçeye dahil edilmiştir. Buna ek olarak ilin kendisi ile ilçesi ayrı havzalarda yer alıyorsa, bu ilçe kendisine en yakın ile yeni ilçe olarak dahil edilmiştir.

Yöntemin, Gediz Havzası için durumu aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir.

Ardından havzalara dayalı olarak yapılan kabullere göre, Gediz Havzası'ndaki sadece Manisa ilinin kaldığı ve yeni ilçe merkezlerine sahip olduğu görülmüştür. Durum, mevcut ve öneriyle birlikte Tablo 4'te verilmiştir. Şekil 2, aynı yöntem izlenerek Türkiye için oluşturulan yeni il sınırları önerisini göstermektedir.

Öneri, il ve ilçe sınırlarının havza sınırına uyumlaştırılmasında Samsun'un Kurtuluş Savaşı Tarihi'ndeki öneminin farkında olup uygulamalarda gözetilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Tablo 2a. Sancak ve İl Sınırlarının Karşılaştırılması
 (The Comparison Between The Sancak and Province Boundaries)

Osmanlı İmparatorluğu		Türkiye Cumhuriyeti			
Vilayet	Sancak	Bugünkü Durum	Sınır Değişikliği		
			%50+	%50-25	%25-
Aydın	İzmir	İl			+
	Manisa	İl			+
	Aydın	İl			+
	Denizli	İl		+	
	Muğla	İl			+
	Midilli	Sınır dışı			
Konya	Konya	İl			
	Antalya	İl			
	Burdur	İl			
	Hamid	İl (Isparta)			
	Niğde	İl			
Hüdavendigar	Brusa	İl (Bursa)			+
	Karesi	İl (Balıkesir)			+
	Bilecik	İl		+	
	Kütahya	İl		+	
	Karahisar	İl (Afyon)		+	
İzmit	İstanbul	İl			+
	İzmit	İl		+	
Edime	Edime	İl	+		
	Kırkkilise	İl (Kırklareli)			+
	Tekfurdağı	İl (Tekirdağ)			+
	Dedeoğlu	Sınırdışı			
	Gümölcene	Sınırdışı			
	Gelibolu	İlçe (Çanakkale)			
Biga	Biga	İlçe (Çanakkale)			
Ankara	Ankara	İl		+	
	Kırşehir	İl (Kırşehir)		+	
	Yozgat	İl		+	
	Kayseriye	İl (Kayseri)	+		
Trabzon	Trabzon	İl	+		
	Samsun	İl		+	
	Gümüşhane	İl		+	
	Rize	İl			+

Tablo 2b. Sancak ve İl Sınırlarının Karşılaştırılması
(The Comparison Between The Sancak and Province Boundaries)

Osmanlı İmparatorluğu		Türkiye Cumhuriyeti			
Vilayet	Sancak	Bugünkü Durum	Sınır Değişikliği		
			%50+	%50-25	%25-
Erzurum	Erzurum	İl		+	
	Erzincan	İl		+	
	Bayazıt	İlçe – Doğu Beyazıt (Ağrı)			
Bitlis	Bitlis	İl		+	
	Muş	İl			+
	Siirt	İl		+	
	Çapakçur	İl (Bingöl)	+		
Diyar-ı Bekir	Diyarbakır	İl (Diyarbakır)		+	
	Ergani	İlçe(Diyarbakır)			
	Mardin	İl		+	
M. Aziz	Harput	İl (Elazığ)			
	Malatya	İl	+		
	Hozat	İlçe (Tunceli)			+
Sivas	Sivas	İl			+
	Amasya	İl		+	
	Tokat	İl			+
	Karahisar-ı Sarki	İlçe-Şebinkarahisar (Giresun)			
Adana	Adana	İl	+		
	Silifke	İlçe (Mersin)			
	Cebeli	-			
	Bereket	-			
	Sis	-			
Halep	Halep	Sınır dışı			
	Urfa	İl		+	
	Maraş	İl (Kahraman Maraş)			+
Van	Van	İl		+	
	Çölemerik	İl (Hakkari)	+		
Kastamoni	Kastamoni	İl (Kastamonu)		+	
	Bolu	İl	+		
	Sinop	İl			+
	Kengiri	İl (Çankırı)			+

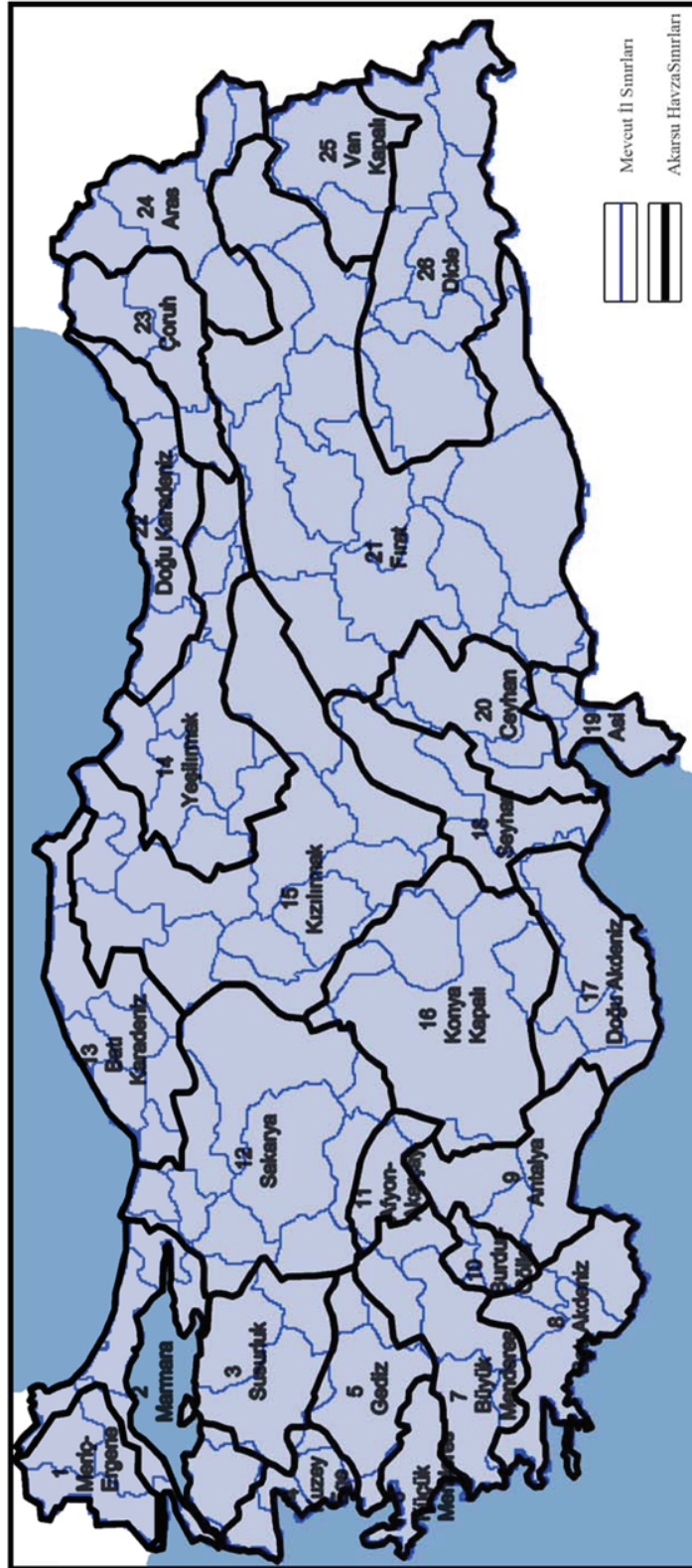

Tablo 3. Gediz Havzası'na Göre İl ve İlçelerin Durumu
(The Condition of Provinces and Districts in River Basin of Gediz)

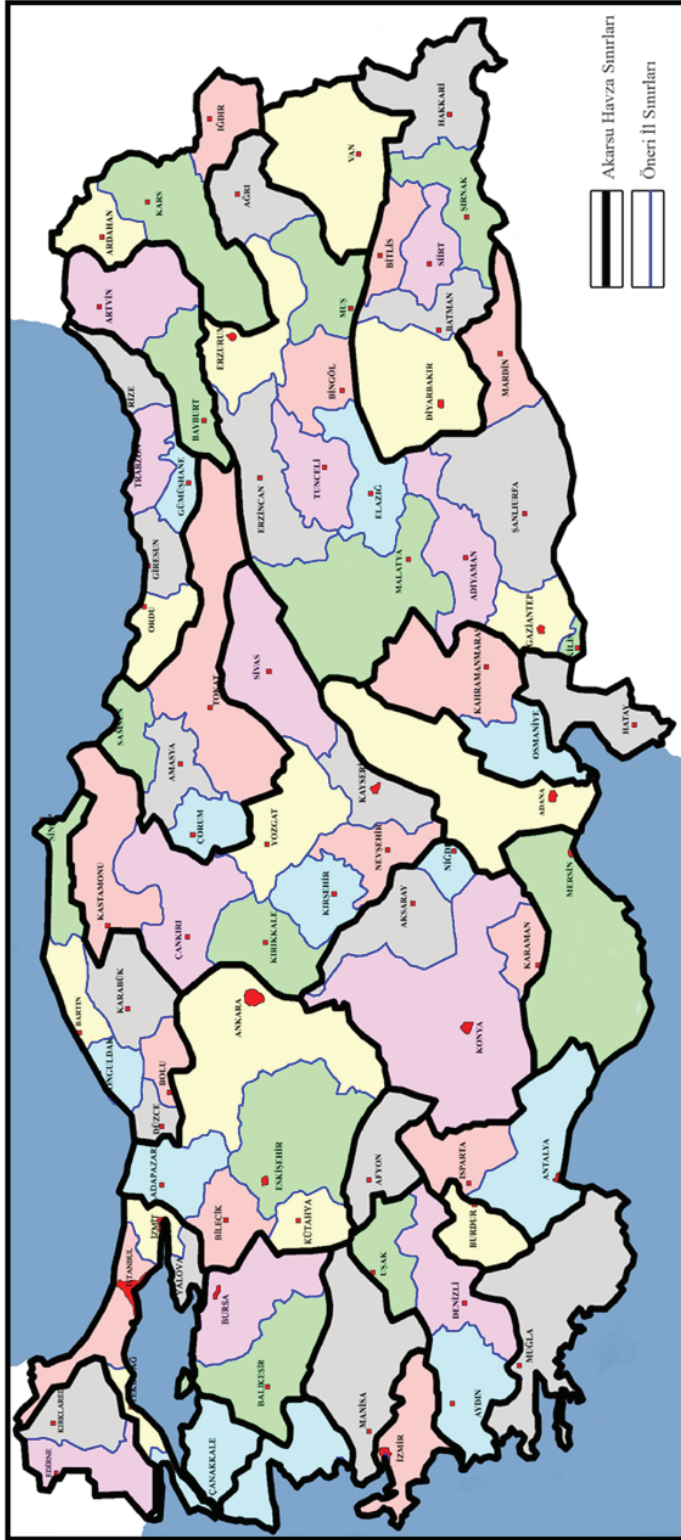
Havza Adı	İl Adı	İlçeler		
		Tam	Merkez	Az
5-Gediz	Balıkesir		Sındırgı	
	Denizli			Buldan
				Güney
	İzmir	Menemen	Foça	Merkez
				Kemalpaşa
				Kiraz
				Ödemiş
	Manisa	Alaşehir	Merkez	
		Gördes	Akhisar	
		Gölmarmara	Saruhanlı	
		Köprübaşı	Turgutlu	
		Kula	Demirci	
		Selendi	Salihli	
	Kütahya	Pazarlar	Şaphane	Simav
			Gediz	
	Uşak		Merkez	Eşme
				Ulubey
				Banaz

Tablo 4. Gediz Havzası'nın Öneri İli ve İlçeleri
(The Proposed Provinces and Districts of River Basin of Gediz)

Havza Adı	İl Adı	İlçeler	
		Mevcut	Öneri
5- Gediz	Manisa	Ahmetli	Ahmetli
		Akhisar	Akhisar
		Alaşehir	Alaşehir
		Demirci	Demirci
		Gölmarmara	Gölmarmara
		Gördes	Gördes
		Kırkağaç	Çanakkale'ye bağlandı.
		Köprübaşı	Köprübaşı
		Kula	Kula
		Merkez	Merkez
		Salihli	Salihli
		Saruhanlı	Saruhanlı
		Selendi	Selendi
		Soma	Çanakkale'ye bağlandı.
		Turgutlu	Turgutlu
		Sarıgöl	Sarıgöl
			Pazarlar (Kütahya)
			Şaphane (Kütahya)
	Gediz (Kütahya)		
	Menemen (İzmir)		
	Foça (İzmir)		
	Sındırgı (Balıkesir)		

Şekil 1. Türkiye'nin 26 Akarsu Havzası (26 River Basins of Turkey)

Şekil 2. Akarsu Havzası Temelli Yeni İl Sınırları Önerisi (Proposal of New Provincial Boundaries Based on River Basin Boundaries)

Sonuç

Bu çalışmanın en önemli eksikliği, yeni il sınırlarının belirlenmesine yönelik tarafımızdan oluşturularak izlenen yöntemde, sadece doğal bir verinin (akarsu havzaları) dikkate alınarak, sosyo-ekonomik verilerin kullanılmamış olmasıdır. Bu nedenle çalışma, havza sınırlarına dayalı yeni bir il örgütlenmesi çabasının ilk aşaması olarak düşünülmelidir. İzlenen yöntemde, tamamen doğal veriler ve coğrafi yakınlık kriteri olarak kullanılmıştır. Çalışmanın daha güçlü bir hale gelmesi, temelde yine akarsu havzalarını kullanan ve sosyo-ekonomik verilerle desteklenen yeni çalışmalarla mümkün olacaktır.

Çalışmaya, “Türkiye’nin il sınırlarını belirlemeye yönelik hiçbir kriter yoktur” varsayımından hareketle başlanmamıştır. Aksine çalışmaya, böyle kriterlerin olduğu düşünülerek bu kriterlerin neler olduğunu belirlemek için yapılan literatür araştırmasıyla başlanmıştır. Ancak, ne ilgili disiplinlerin (tarih, coğrafya, şehir planlama gibi) literatürlerinde ne yasal-yönetimsel mevzuatta ne de kurumsal araştırmalarda böyle bir bilgiye ulaşılmıştır. Bu nedenle, çalışmada böyle bir bilgiyi aramaya yönelik Osmanlı’dan günümüze değişim incelenmiştir.

Havza temelli planlama, doğal kaynakların korunmasına yönelik planlama anlayışının

önemli bir aşaması/bölümüdür. Henüz Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan Kalkınma Planının da bir yer tutmasa bile, havza temelli planlama anlayışı, verilen planın alt çalışma komisyonlarından biri olan “Bölgesel Gelişme Komisyon”unun üzerinde önemli durduğu bir konudur. Ayrıca, su kaynaklarının korunmasına yönelik Avrupa Birliği (AB) Su Çerçeve Direktifi de havza temelli planlama anlayışının önemini vurgulamaktadır. Öte yandan, bu anlayışın uygulamada işlerlik kazanabilmesi, ilgili örgütsel yapının uygun zemini sağlaması ile olanaklı olacaktır. Öte yandan, NUTS sınırlarının il sınırlarına dayanması, İl Özel İdaresi Kanunu ile valiliklere il çevre düzeni planı yapma yetkisinin verilmesi ve 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarının da il sınırlarına dayalı hazırlanıyor olması, havza temelli il sınırlarının önemini artırmaktadır. Sonuçta, il sınırlarının havza sınırları belirleyiciliğinde yeniden tanımlanması önem kazanmaktadır; çünkü böyle bir değişim, sadece planlama alanında değil aynı zamanda ülke kalkınma programlarında da havzaya dayalı önerilerin geliştirilmesini idari örgütlenme bağlamında olanaklı kılacaktır.

Referanslar

- İller İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi. (2008a). *İl Kurulması Çalışmaları*. (Alıntılama tarihi Eylül 2009). Erişim adresi: http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=121.
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi. (2008b). *Osmanlıdan Günümüze İller İdaresi Genel Müdürlüğü*. (Alıntılama tarihi Mart 2009). Erişim adresi: http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=62.
- Ortaylı, İ. (1979). *Türkiye İdare Tarihi*. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 180, Ankara.
- Peker, U. A., (1984). *Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat ve Posta Şubeleri Hicri 1306 Miladi 1890*. Kurtuluş Ofset Basımevi, Ankara.